

AZ A-FEGYVER MINT SIKERES MÉM*

Különös hadviselés

Vajon minek köszönheti az „antiszemitizmus elleni harc mint a politika fegyvere” (továbbiakban: *A-fegyver*) a meglepően hosszú, kitartó életét? Azt gondolnánk, hogy a sajtó- és szólásszabadság korában elég gyorsan rájöhet a tisztelt nagyérdemű, hogy politikai hókuszpókusznak lett áldozata; és e felismerésének gyorsan és eredményesen hangot adhat. Onnantól kezdve pedig, ugye, nem akadhatna ember, aki azonnal át ne látna a szitán – pontosabban az A-fegyverrel való mesterkedésen. Nos, ez az elmélet. A gyakorlat más képet mutat.

Nem állítom, hogy a korábbiakhoz (ld. Antall-korszak) mérhető eredményességgel, de az A-fegyver bevetése a mai napig, az új évezred kezdetén is háborítatlanul folyik. 2001. november 7-én a legkedveltebb (balliberális) napilap indított útnak egy rakétát, igaz, a véleményrovatában. *A szabadság ellenségeinek szabadsága* című cikk szerzője a jobboldal jeles médiavitézzeit előbb maradéktalanul lecsurkistázza, aztán kijelenti, hogy elmarasztalás illeti azt a kereskedelmi tévécsatornát (Magyar ATV), ahol ezek a „csurkisták” nem csupán mint kérdezettek szerepelhetnek, hanem a műsor vezetéséből, irányításából is kivehetik részüket; de ugyanígy feddés illeti a tévécsatorna tulajdonosát azért, mert egy „csurkista” hetilapban (történetesen a Magyar Demokratában) hirdet.

Mindez az új, demokratikus rendszer tizenegyedik évében! Fontos megjegyezni, hogy a csurkisták (értsd: antiszemiták, nacionalisták, fasiszták) közé a jobboldali média legkedveltebb harcosai soroltattak, mint pl. Lovas István, Seszták Ágnes, Bencsik András. (De köztük találtam jómagamat is.)

A számunkra izgalmas kérdés, hogy vajh miért gondolhatta a cikk szerzője (s a rovat szerkesztője), hogy még mindig hatásosan lehet az A-fegyverrel s különféle kiegészítő eszközeivel (ld. „harc a gyűlölet ellen”) operálni? Ennek megmagyarázására teszek kísérletet előbb a „sikeres mém”, majd a „kognitív disszonancia” fogalmának segítségével.

A sikeres mémek

* Ez a fejezet megjelent a Magyar Demokratában

A mém kifejezés először 1976-ban bukkant fel Richard Dawkins sikerkönyvében, *Az önző gén*ben. Ahogy a gének a testi evolúciónak, a mémek a kulturális evolúciónak volnának az átörökítői. (Az Oxford English Dictionary meghatározása szerint a mém: A kultúra eleme, amely feltehetően nem genetikai eszközök révén – elsősorban utánzással – adódik át.) A gének közül azok tekinthetők sikeresnek, amelyek az evolúciós versenyben a többihez képest nagyobb valószínűséggel másolják át magukat az új szervezetekbe. A mémek (gondolatok, eszmék, szokások) közül pedig azok, amelyek a többihez képest nagyobb valószínűséggel másolják át magukat mások fejébe (elméjébe).

A témát eleddig talán legalaposabban feldolgozó Susan Blackmore szerint (magyarul megjelent könyve: *A mémgépezet. Kulturális gének – a mémek*, Magyar Könyvklub, 2001) legkönnyebben (legnagyobb valószínűséggel) azok a mémek terjeszkednek (azaz másolódnak tovább), amelyek az ennivalókhöz, a szexhez – és a harchoz kötődnek. A másolás nem jelent feltétel és módosulás nélküli átvételt, csupán azt, hogy a sikeres mém – akár a befogadó akarata ellenére – helyet talál magának mások elméjében.

Az egész törzsi viszály, úgy ahogy van, szakadatlan harcok sorozata. Ennélfogva minden egyes eleme mint terjedni vágyó gondolat, eleve sikerre van ítélve. Egy-egy új epizódja azonnal felkelti élénk érdeklődésünk, de a régieket is magunkban őrizzük. Előszeretettel lapozunk az újságokban oda, ahol a vitákat olvashatjuk, vagy kapcsolunk arra a csatornára, ahol a „mieinket” (vagy akár az „ellenségeinket”) találjuk. Az ATV hétfő esti Újságíró-, illetve péntek esti Sajtóklubja, vagy a Nap-kele *Keresztúze* a legnézettebb politikai műsorok közé tartoznak. Egy-egy izgalmas csörte után felhívjuk egymást és kitérgetjük a finom részleteket... Vadidegen ember állít meg az utcán és lelkendezik: „Imádom a kérdéseit”. (A *Keresztúz*re utal.) Egy másik pedig – szintén vadidegen, meglehetősen jól szituálnak tűnő, hatvanas forma asszony – azzal esik nekem, hogy micsoda ocsmányságok hangzottak el a péntek esti Sajtóklubban („Biztos nem maga volt az?!”), s ha nem volna ilyen idős, itt hagyná ezt az országot, nem lehet ezt a szemét Orbán-kormányt elviselni. („Kádár alatt nem akart kivándorolni? – kérdezem tőle kíváncsian. „Nem. De akkor sokkal jobb volt.”)

(fegyvertársak)

S. Blackmore azt is kimutatja, hogy egy-egy mém sikeres másolódását (terjedését) ugyancsak elősegítheti, ha egy egyébként sikeres mémcsoportba illeszkedik. Az emberi elme belefárad a monoton ingerekbe (egyhangú mémekbe), szüksége van pihentető változásokra-változatokra (csakúgy egyébként, mint a pihentető kis szünetekre). Az A-fegyver alkalmazása (vagy szigorúan mémes megfogalmazásban: „alkalmazódása”) esetén jó példáit

láthatjuk ennek. Ez a fegyver egy nagyobb arzenálnak bár a fő egységét képezi, fegyvertársai (*mémtársai*) nélkül sokkal kisebb határfokra (sikerre) számíthatna. E fegyvertársak egyike az R-fegyver. Tágabb értelemben R mint *rasszizmus*, szűkebb értelemben R mint *roma* (azaz „a romakérdés – cigánykérdés – mint a politikai harc fegyvere”). A sort folytathatjuk a Gy-fegyverrel („gy” mint *gyűlölet*), az M-fegyverrel („m” mint *mátság*)¹, a K-fegyverrel („k” mint *kisebbség*), végül az E-fegyverrel („e” mint *emberi jogok*, azaz „az emberi szabadságjogokért folytatott harc mint a politikai harc fegyvere”).

(lövedékek, robbanótöltetek)

És ezek még csak a fegyvertársak – megannyi modern harcászati eszköz –, márpedig a sikeres mémegyüttesbe (mémplexbe) az igen változatos képet nyújtó lövedék- és robbanótöltet-típusok is beletartoznak. Ezek közül a legkedveltebbek és legáltalánosabban használtak: *antiszemita*, *zsidóellenes*, *zsidógyűlölő*, *fajgyűlölő*, *kirekesztő*, *fasiszta*, *náci*, *szélsőjobboldali*; hagyományos magyar specialitás a *nyilas* és a *horthysta*, legújabb kori magyar specialitás pedig a *csurkista*, illetve a *miépes*.

A *mémplex* sikerét csak tovább fokozzák a főbb típusokon belüli ritka változatok, azok, amelyeknél fellelhetők bizonyos nyelvi lelemények. Az emberi elme mintha úgy volna genetikailag kódolva, hogy békés (gyanútlan) állapotban nagyobb érdeklődést tanúsítson a különleges és szellemes megoldások (tálatások), mint az igazságok iránt. „Nem baj, ha nem igaz, elég, ha jól hangzik.” Sőt! „Jól hangzik, tehát igaz.” Ezért jaj annak, akit ilyesféle találó kifejezések (mém-lövedékek) trafálnak el: „mini duce”, „gyűlöletkufár” stb. Legyengült szervezetű (lelkületű) ember végzetes sérüléseket szenvedhet ilyenkor.

(a fegyverkészítés fogásai)

Fegyver gyanánt minden olyan szó, kifejezés alkalmas, amelynek erős érzelmi töltete van. Ez kultúránként és történelmi koronként változhat. A töltetek idővel lemerülhetnek, ezért bevetés előtt gondoskodni kell az újratöltésről.

Az emberiség különféle fájó tragédiái – éppen sűrű drámai töltetük miatt – mindig kiváló alapanyagai a fegyvergyártásnak. A zsidó származásúak-kötődésűek ellen a mai napig a siker esélyével vethető be a „ti öltétek meg Jézust, Isten fiát” gondolat. Nem kevésbé az „idegenszívű”, a „hazaáruló” vagy a „nemzetellenes” kifejezés. A nem-zsidó származásúak-kötődésűek ellen viszont sikerre számíthat a „hatszáz ezer zsidó halála szárad a lelken” bedobása. Vagy tágabb horizonton: a hatmillió zsidóé.

A megfelelő hatás eléréséhez mindig szükség van a közvélemény támogató nyomására is. Ennek híján az egyén esetleg sikeresen háríthatna: „Hiszen még nem is éltem akkor!” A módszeresen megdolgozott közvélemény szentesítheti (legitimálhatja) azokat az értékítéleteket is, amelyek egyébként ellentmondásban vannak más igazságokkal. Ha a zsidók elleni népirtás a közvélemény formálóinál (politikusok, újságírók, művészek, tudósok) megkülönböztetett figyelmet kap más népirtásokhoz képest, akkor akár az is elérhető, hogy a holocaust tényének – vagy akár csak számszerű adatainak – kétségbevonása büntettnek számítson, ugyanakkor ne számítson ugyanennek bármilyen más népirtás tagadása. Normák – követendő felfogások – rangjára emelhető, hogy a zsidóságot mint a II. világháború egyetlen igazi áldozatát „pozitív diszkrimináció” illeti meg, azaz szalonképtelenségként és politikai inkorrektuságként értékelendő minden olyan megnyilvánulás, amely azonos mérce használatát követeli meg a zsidósággal és a nem-zsidósággal szemben. Nem dicsérő felhanggal utalni bárkinek a zsidósághoz fűződő bárminemű kapcsolatára, vagy bárminemű előnytelen cselekedet összefüggésbe hozni bárki zsidó kötődésével-származásával, antiszemitizmusnak (zsidóellenességnek, zsidógyűlöletnek) tekintendő. De ugyanígy antiszemitizmusként értékelendő, ha valaki olyasvalakivel vagy olyasféle helyen mutatkozik (egy pártban, egy szellemi műhelyben-médiumban), akire már kimondatott az „antiszemita”. Így lett zsidóellenes Antall József miniszterelnök azért, mert az MDF-ben ott volt Csurka; Orbán Viktor miniszterelnök azért, mert ellátogatott a Vasárnapi Újság és a Magyar Demokrata szerkesztőségébe; s így lehet maradéktalanul, válogatás nélkül mindenki antiszemita, aki a Vasárnapi Újságnak dolgozik vagy a Magyar Demokratában publikál. Amikor 2002. márciusában Csurka István bejelentette, hogy a közelgő választás második fordulójában visszaléptetik jelöltjeiket a Fidesz javára, a szocialista párt elnöke (Kovács László) „kirekesztő szélsőjobboldali diktatúra” fenyegetéséről kezdett beszélni, alelnöke (Lendvai Ildikó) pedig a Fidesz rohamosztagának nevezte a MIÉP-et.²

Az efféle normaalkotás természetesen a túloldalon (a „nemzeti” névvel illetett törzsben) is hasonlóképp folyik, legfeljebb elegendő tapasztalat híján (mégiscsak kiesett hosszú negyvenöt év) szerényebb hatásfokkal. A rendszerváltozás hajnalán a mindennapos tüntetések egyik kedvenc jelszava volt az „Aki magyar, velünk tart!” Kitalálói, skandalói ügyesen megüzenték a köznek, hogy csak az számít magyarnak, aki szembefordul a kádári rendszerrel, annak híveivel; de burkoltan még ennél is többet állítottak: csak az fordul szembe a hatalommal, a diktatúrával, aki igaz magyar.

Az, hogy például a magyar és a nemzeti érdekek közvetlen, nyilvános védelme és támogatása meddig tekintendő a magyarságért és a nemzetért vívott nemes és felelősségteljes küzdelemnek, és mikortól inkább magyarkodásnak, netán veszedelmes (kirekesztő) nacionalizmusnak, nem annyira magától a történéstől, mint annak köz általi megítélésétől (azaz a *közvéleménytől, közmegítéléstől*)

függ. A szembenálló törzsek éppen ezért elszánt küzdelmet folytatnak a jelenségek értelmezésének, szavakkal való illetésének jogáért (így válnak a nyelvpolitikai csatározások a törzsi háborúzás szerves részeivé). A harc a közvélemény megdolgozásáért és megkaparintásáért, illetve a „közép” (a „szalon”) elfoglalásáért folyik: ennek érdekében minél több népszerű embert kell megnyerni az éppen népszerűsítendő felfogásnak. Ehhez egyáltalán nem szükséges, hogy az erre a célra kiválasztott személy tudatában is legyen küldetésének. A Stephen Koch könyvében (Kettős szerepben, *Az értelmiség elcsábítása*, Kairosz Kiadó, 2000) sorakozó neves írók, művészek jobbra emberbaráti megfontolásból támogatták a nagy Szovjetuniót, s fogalmuk sem volt arról, hogy sugárzó dicsfényükkel milyen embertelen diktatúra köré vontak hatásos védőburkot.

A fegyverkészítés során nagyon lényeges felismerés, hogy a gondolatok és megítélések (azaz mémek) sikeres terjedésének egyáltalán nem feltétele az igazságtartalom. Daniel Goleman az ember érzelmi intelligenciáját vizsgálva arra a következtetésre jut, hogy az agyban található kis szerv, az amygdala mint érzelmiemlék-lerakat jóvoltából elegendő a mégoly halvány hasonlóság két élmény között, hogy elménk számára azonosnak tűnjék. Ha valamikor a zsidó és nem-zsidó megkülönböztetés az előbbieik számára a kiirtás borzalmába torkollott, akkor onnantól kezdve minden ilyen megkülönböztetésnek óriási esélye van arra, hogy a kiirtás rémét elevenítse fel. Lehet, hogy értelmi intelligenciánk (józan eszünk) utána még korrigálni fogja érzelmeink eme rémlátomását, de korántsem biztos, hogy azonnal vagy hogy maradéktalanul. Mindenesetre, ami a törzsi háborúnk kilátásait, ezen belül a fegyverkezési verseny várható alakulását illeti, a vizsgált összefüggésből meglehetősen baljóslatú következtetésekre juthatunk.

Az összefüggés fontossága miatt – akárcsak *Elsőből lesznek az elsők...* című médiakönyvemben – itt is érdemes szó szerint idézni Daniel Goleman idevágó gondolatát (Érzelmi intelligencia, Háttér kiadó, 1977, 41-42 o.):

Az emberi agyban „az amygdala mint érzelmiemlék-lerakat aszerint világítja át az élményt, hogy ami épp történik, mennyiben hasonlít a múltra. Az egybevetés módszere az asszociáció: ha a jelen helyzetnek egy kulcseleme olyan, mint a múltbelié, már megfelelésnek számíthat, innen a reakció elnagyoltsága; teljes megerősítés híján is cselekvés jön létre. Az amygdala eszelősen követeli, hogy a jelenre késelem nélkül választ adjunk rég bevésődött módokon, rég múlt helyzetekben elsajátított gondolatokkal, tettekkel, reakciókkal: a hasonlóság lehet mégoly halvány, de elegendő ahhoz, hogy az amygdalát izgassa.”

A politikusok és a politikacsináló újságírók önkéntelenül (ha úgy tetszik, merő jóhiszeműségből) is ki fogják használni, hogy nem szükséges fáradozniuk rejtett állításaik (valóságos üzeneteik) igazolásával, nem kell törődniük ezek

igazságtartamával, hiszen elegendő, ha olyan szavakat és kifejezéseket használnak, amelyek kiváltják a megfelelő érzelmeket. Ha például a péntek esti Sajtóklubban *kommunistáknak* nevezik a politikai jobboldal ellenfeleit (ami gyakran előfordul), akkor nem egyéb történik, mint hogy a neves jobboldali médiakatonák a Szovjetunió és a Kádár-rendszer összes bűnét egyetlen lendülettel rápakolják a baloldal egyébként igen különböző felelősségű tagjaira (s ugyanezzel a mozdulattal természetesen maradéktalanul leveszik az összes felelősséget a jobboldalról – a jobboldal volt MSZMP-tagjairól, rendszerszolgáiról). Hasonló történik akkor, amikor a baloldaliak viszont a jobboldal jeles képviselőit – vagy akár a jobboldal egészét – nevezik *antiszemitának*, s pakolják rá ezzel akarva-akaratlan a holocaust (sőt, az egész világháború) összes bűnét.

A politikai fegyverkészítés során egyébként hasznos (ráadásul könnyen elsajátítható) fogás, hogy olyan idegen szavakat vessünk be, amelyeknek egyfelől erős érzelmi töltetük, másfelől kellőképpen homályos – vagy homályban hagyható – értelmük van. Az „antiszemita” szó (azaz mém) kitartó sikere épp e kettősségének köszönhető. A „zsidógyűlölő” kifejezés két világos magyar szóösszetevője például kevésbé képes elfeledtetni, hogy az ezzel a lövedékkal – a siker reményében – megcélzott személynek valamiképpen és valamikor mégiscsak a zsidókkal szemben kellett valamiféle ellenszenvet kinyilvánítania, de legalább kritikus hangot megütnie. Az „antiszemita”-nál már erre sincs szükség. Az „Antiszemita közbeszéd Magyarországon 2000” című kiadványban (B'nai B'rith Első Budapesti Közösség) számos olyan példa található, amikor a pellengérré állított újságíró véletlenül sem a zsidóságról beszél, hanem, mondjuk, a bolsevikokról.

Mint azt Rozgics Mária tette például „Kik is az igazi kirekesztők?” című cikkében (Magyar Fórum, 2000. május 25.), amelyből a szóban forgó könyv a következő „antiszemita” részt idézi: „Vajon a magyar nép meddig tűri még, hogy a magyar parlamentben mindenféle szedett-vedett bolsevikok üljenek? [Pető, Bauer, Eörsi – »egykori ávósok fiai«– Vancsik, Horn]. Hiszen még arra sem voltak hajlandók, hogy bocsánatot kérjenek... habzik a szájuk a gyűlölettől, s mást sem tesznek, csak ott ártanak, ahol tudnak.”

A fegyvergyártók érzelmi (és észbeli) mechanizmusának ördögi vonását ragadhatjuk itt meg. Magyarországon sokan gondolják úgy, hogy a kommunizmus-bolsevizmus erőszakos terjesztéséből zsidó származásúak-kötődésűek bőségesen kivették a részüket (ld. például a közkeletű „judeo – bolsevik – plutokra” kifejezést). A szigorúan érzelmi alapú képzettársítások révén könnyen előfordulhat, hogy egy zsidó származású-kötődésű személy a jobbról elhangzó „kommunista” vagy „bolsevik” kifejezést saját zsidósága elleni támadásként éli meg, ami természetesen ellenérzést (gyűlöletet) vált ki belőle; s mivel benne mint zsidóban támadt ez az érzés, az érzés kiváltóját most

már „értelemszerűen” antiszemitanak fogja érezni, tekinteni. Így fordulhat elő az a képtelenség, hogy a legsúlyosabb vádak akár őszintének érzett kimondásához igazából a legcsekélyebb valóságalap sem szükségeltetik. S így fordulhatott elő a rendszerváltozás kezdetén, hogy a Nyilvánosság Klub az olyasféle szavak televízióbeli elhangzásának gyakoriságát kezdte számolgatni, mint a *magyar, falu és nemzet*. A sok tekintetben urbánus és többek révén valószínűleg zsidó kötődésű klubtagok létük elleni fenyegetésként élhették meg azoknak a szavaknak a terjedését, amelyek hagyományosan inkább a jobboldal számára értékhorozók; amelynek nyilas szélsőségei, tudjuk, milyen szerepet játszottak a magyarországi zsidók elhurcolásában...

Ugyanez a – voltaképp rendkívül primitív – érzelmi és értelmi mechanizmus játszik szerepet legújabb korunk két magyar specialitásának, a *csurkista* és a *miépes* fényes sikerében. Mind a fegyverkészítők, mind pedig a háborút figyelemmel kísérő nagyközönség számára roppant egyszerű és kényelmes, ha nem finoman árnyalt, nehezen követhető gondolatlövedékek, hanem érzelmi egységcsomagok röpködnek a levegőben. „Maga nem miépes?” – szegezte nekem a kérdést Horn Gyula, a szocialisták exminiszterelnöke az egyik „Keresztút”-beli mérkőzésünk után. Amíg nem tudjuk belegyömöszölni a másikat valamely kész skatulyánkba, rosszul érezzük magunkat. Nem egyéb, mint a *kognitív disszonancia* miatt.

A kognitív disszonancia

E fogalom megalkotatása minden bizonnyal a pszichológia tudományának érdeme, ám ma már a kommunikáció, sőt, a politológia tudományában is meglehetősen közismertségnek örvend. Arra a jelenségre utal, amikor a friss információ (ismeret) ellentmondásba kerül a már feldolgozott, elraktározott információinkkal, azaz a tapasztalatainkkal, s ez rossz érzést (feszültséget, idegességet, szorongást) kelt bennünk. Elménk (szervezetünk) nehezen viseli tartósan ezt a feszültséget (disszonanciát), ezért, ahogy csak tud, védekezik ellene. Például úgy, hogy attól, aki nem rokonszenves nekünk, nem fogadjuk el a véleményét; de nem csak a véleményét nem, hanem semmiféle, esetleg mérhető vagy szakmailag igazolható teljesítményét sem. Így következhet be az a képtelenségnek látszó helyzet, hogy például egy-egy író vagy építész megítélése egyes egyedül azon múlik, hogy mi, az értékelők (ítészek) hol állunk. Esterházy Péter írói teljesítményét például a balliberális tábor az egekig magasztalja, a jobboldal meg legjobb esetben is csak fanyalog rajta; Makovecz Imre építészeti teljesítményével viszont pont fordított a helyzet: azt ott szidják, és itt dicsőítik. Nyilván itt is, ott is lehetne mindkét alkotó művészi nagyságára bizonyítékokat találni, ha akarnánk. De nem akarunk. Politikai szerepvállalásuk eldöntötte, melyik táborba tartoznak, ez pedig azt döntötte el, hogyan fogjuk mi a *nem* politikai szerepvállalásukat értékelni: ugyanúgy, mint a politikait. Általában a homo politicusba gyömöszöljük bele a művészt, vagyis ha mi a

nemzetiek közé tartozunk, akkor Makovecz építészeti munkássága is tetszeni fog, ha a másik táborba, akkor építészeti munkássága sem. Ritkán fordul elő, hogy a disszonanciát fordítva oldjuk fel: amikor annyira meggyőző a művészi teljesítmény, hogy engedményt adunk saját politikai felfogásunkkal szemben, s ettől kezdve nem gondoljuk, hogy aki a másik táborba tartozik, az szellem és tehetség dolgában csakis enyhén visszamaradott lehet; vagy ha így nem, legalább erkölcsileg.

Ebből a pszichológiai jelenségből egy további érdekes és talán meglepő következtetés is levonható: amikor a szellemi táborok az ellenfeleiket előszeretettel támadják le látszólag alacsony szakmai színvonaluk, valójában sikeres politikai teljesítményük miatt, nem a hitelesség kikezdésének teljesen tudatos (megtervezett) törekvésével állunk szemben, hanem sokkal inkább a kognitív disszonancia érvényesülésével. Tudatunk nagyon makacsul tiltakozik az ellen, hogy amikor valakit nem szeretünk, bármi jót is meglássunk, megleljünk benne. Nem a szándék az elsődleges – hogy most akkor a másikat „jól aláfütünk” –; hanem az utálat és gyűlölet az elsődleges, amiből a lejáratás, rombolás szándéka serken.

Nos, úgy tűnik, ezért (az ugrásra kész indulat, gyűlölet miatt) van még mindig – ennyi hamiskodás és igaztalanság lelepleződése után is – viszonylag könnyű dolga az A-fegyver legújabb bevetőinek. S mivel a gyűlölet valóságosan létező (természetesen mindkét oldalon), ezért látszólag azoknak van igazuk, akik módszeresen a gyűlölet rémével riogatnak, s akik az indulatok, a kirekesztési szándékok megfékezésére egyenesen a gyűlölet (a rasszizmus, az antiszemitizmus) ellen bontanak zászlót (a „tolerancia”, a „te is más vagy, te sem vagy más”, a „tégy a gyűlölet ellen” s hasonlók jegyében).

Csakhogy. A gyűlöletet – a másik maradéktalan elutasítását – valójában nem a gonoszság táplálja! *Nem a gonoszság, hanem a kényelmes butaság, a végtelen szellemi restség az, amelyben a mémek csodálatosan termékeny talajra lelnek; az a fajta szellemi kényelem, amely a valóság látszólagos és valóságos ellentmondásait nem engedi a maga árnyalt bonyolultságában megfoganni és kisarjadni, ehelyett fekete-fehér kórokkal pótolja az egyébként roppant színes és változatos világot.*

A gonoszság megfékezésével sokkal könnyebb dolgunk lenne, hiszen vele szemben itt van a kifogyhatatlan emberi jószág és szeretet. A butaságot azonban akár még táplálja is ez – a tengernyi jószág és szeretet. Ahányszor ismeretlen emberek állítanak meg az utcán, és hosszú, boldog életért fohászkodnak – nem maguknak, hanem nekem, az újságírónak! Eközben némelyiknek még a szeme is megtelik könnyel! És ez a meghatódó lelkesedés csupán abból a valójában semmiségből fakad, hogy időnként egy reggeli televíziós műsorban baloldali és liberális politikusoknak „jól odakérdezek”. „Meghalnék, ha újra a kommunisták

győznének! – törölgeti a szemét egy ötvenes forma asszony. – Úgy gyűlölöm őket!”.

A végtelen szellemi restség természetes ott burjánzik-terpeszkedik a gyűlölet ellen harcot indítóknak (s harcra indulóknak) is. Nem csak annyiban s olyan értelemben, hogy a saját magukban ébredő gyűlöletet automatikusan kivetítik gyűlöletük okozójára, s ezért nemegyszer áll elő az az idétlen helyzet, hogy a bagoly mondja a verébnek, nagyfejű. Ennél sokkal nagyobb és veszedelmesebb tévesztés, hogy valójában egyáltalán nem tudják, mi ellen harcolnak. Ha egyszer megértenék, hogy a legtöbb antiszemita érzésnek és megnyilvánulásnak a valódi forrása egyenest maga a jóság, a hűség, a szeretet, a felelősségérzet, s ennek megfelelően vennék fel a harcot az indulatok és gyűlöletek ellen, akkor egyszer még akár csodára is ébredhetnének: volt egyszer egy törzsi háború...

¹Jegyzetek

2004 elején – a Tilos Rádió elleni jobboldali kampány idején – a balliberális (antinacionalista) törzs egy „másság” téma felfújásával felelt. A Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karáról – társai beadványára – eltávolítottak egy ötödéves hallgatót, aki nyíltan vállalta homoszexualitását. Az egyetem vezetői csak így tudták elejét venni, hogy lelkészi diplomával lássák el, s majdan lelkészi (papi) hivatást gyakorolhasson, ami ellenkezik a református (akárcsak a többi történelmi egyház) normáival. A média által felfűtött kampány során Magyar Bálint oktatási miniszter kijelentette, „az alkotmány, a magyar törvények nem írhatók felül holmi házszabályokkal, belső rendelkezésekkel”, Lévai Katalin esélyegyenlőségi tárca nélküli miniszter pedig felajánlotta, hogy az eltávolított fiatalember civil referensként részt vehet az esélyegyenlőségi kormányhivatal munkájában.

² A rendszerváltozás kezdete óta eltelt időszakban keresve sem lehetne találni olyan jobboldali, „nemzeti” tömegmegmozdulást, amelyiknél a baloldali (antinacionalista) törzs ne tett volna kísérletet a szélsőségesség igazolására. „A szélsőjobb rátelepszik a polgári körökre” – adja hírül a Népszabadság 2002. július 25-i száma.